

ZGOMOT DESPRE LINIȘTE

Autor: Ștefan Capmare | 30 august 2022

Liniște și zgomot

Inventarul liniștii

Disconfortul, cu cât e mai intens, cu atât mai ferm urgentează retragerea la reședință – „trebuie să mă liniștesc”. Cu cât mai tulbure ar fi o situație sau o stare de conștiință, cu atât mai dorite ar deveni liniștirea sau calmarea. Liniștea, e, în cazul ăsta, o revenire, o retragere și o formă de reidentificare a sinelui cu sine. Orice întrerupe identitatea și egalitatea cu sine e zgomot. Dar, la fel cum negativul ei, zgomotul, suportă variații în funcție de intensitate, liniștea e la rândul ei compatibilă cu progresia, atât logic, cât și senzorial. În primă fază, liniștea pare să fie echivalentul tăcerii. Spunem cuiva să facă liniște atunci când vrem să nu-l mai auzim vorbind. Totuși, neștia vorbirii nu e liniștea, ci tăcerea. Or, există liniști care nu sunt tăceri, de pildă liniștea confesiunii sau a conversației cordiale, la fel cum există tăceri care nu sunt deloc liniștite, bunăoară tăcerea obstinată și încruntată a partenerilor certați. Dacă liniștea nu e tăcere, s-ar putea să fie repaus. Conversația (deci ne-tăcerea) care aduce liniște e o stare de repaus în care fiecare dintre partenerii de dialog se odihnește în ascultarea celuilalt. Limbajul iarăși poartă indicii care ne-ar putea folosi: unui copil agitat, cuiva care plânge, unui om nervos – în fond, oricui manifestă un exces de mișcare – le spunem să se *liniștească* sau să se potolească, deci să intre în repaus. Totuși, calculul e imperfect, fiindcă există nemișcări care nu sunt liniștite, cum sunt spaima sau încremenirea, la fel cum există motricitate perfect dinamică și perfect liniștită, de pildă mișcarea în sine a gândirii desfășurate pe un obiect. Vedem, atunci, că liniștea nu e nici tăcere, nu e nici repaus. S-ar putea să fie calm, s-ar putea, prin urmare, să fie ecuația care armonizează intenția cu a percepția. Calmul e momentul în care exteriorul nu mai surprinde sinele, la fel cum nici sinele nu mai face notă discordantă cu exteriorul. Liniștea ar fi, în cazul ăsta, negarea stării de excepție, deci normalul sau calmul. Totuși, calmul prelungit produce anxietate, deci neliniștește și generează, în timp, apetitul pentru excepție, pentru imprevizibil.

Liniștea nu e, prin urmare, nici tăcere, nici repaus, nici calm. Inventarul semantic al liniștii, deși nu oferă un rezultat definitiv, e util în deducția speculativă a liniștii, fiindcă avertizează cu privire la natura ei contradictorie și mobilă, deci, „neliniștită”.

„Liniștea” nu e un concept empiric

Conceptul de liniște nu e detectabil în nicio realitate în care simțul se umple de senzație, fiindcă orice conținut senzorial întrerupe liniștea. Liniștea în sens empiric nu e decât simpla neafectare a simțului, adică negația senzației. Senzația, în schimb, este empiric indelebilă. Doar intelectul pur operează cu forme ale senzației, de unde reiese că liniștea e un produs al intelectului pur. Ea nu are cum să fie „învățată” de conștiința empirică. Ea face, însă, obiectul esențial al dorinței eului transcendental, fiindcă proiectul conceptului de liniște manevrează operatori intelectivi fundamentali, fără să sufere nevoia unei intruziuni de materie. Chiar și în cazul în care liniștea ar fi fost produsul inductiv dus la extrem al unei cantități senzoriale (fie ea externă sau internă), sintetizarea în imaginație cu ajutorul intelectului a conceptului argumentează independența conceptului de experiență. Liniștea e, prin urmare, o proiecție fantasmatică a unei prezențe de conștiință într-un cadru ontologic complet disolut. Liniștea e subzistența conștiinței neafectate de reprezentare. Lipsa totală a reprezentării e nereprezentabilă, deci intangibilă, dar logic conceptibilă. Liniștea perfectă, liniștea ca universal în care se conservă toate instanțierile unilaterale ale conceptului, este prin urmare rezultatul colaborării facultății imaginative cu intelectul (care au făcut inducția reducăției la zero a oricărei tensiuni logice). Existența acestui „produs” în fantezie argumentează faptul că liniștea e un scop care, în ciuda faptului că e intangibil, guvernează orice acțiune și generează polaritatea necesară inițiativei. Simplul fapt că ideea de liniște există argumentează pre-existența ei ca deziderat al conștiinței, ca „stare” optimă vizată și sublimată ulterior (pentru transparentizarea în discurs) prin aparatul proiectiv desemnat de conjuncția imaginației cu intelectul. Liniștea e, prin urmare, un scop generat de subiectul transcendental care își aproximează transcendența. Negarea oricărei reprezentări eliberează conștiința în transcendență, or urmărirea liniștii perfecte nu e altceva decât negarea unilaterialității concretului. Am văzut, deci, că liniștea, în sens empiric, e definită prin negație. Invers, în sens transcendental, ea e un operator afirmativ.

„Liniștea” nu e un concept negativ

Viața spiritului depinde de tensiune. Odată abolită orice modalitate a tensiunii, conștiința se dizolvă. Posibilitatea actualizării oricărui proiect volitiv depinde de condiția existenței unei rezistențe la proiect. Altfel spus, nu pot imagina afirmația dacă nu există

deja, în mod necesar, negația ei. Conștiința nu se poate afirma, deci, decât atunci când e negată. Simultaneitatea negației cu afirmația, necesitatea concilierii acestor contrarii aruncă conștiința (cu toate ale ei, cu gândire, a percepție, senzație, proiecție, voință, facultate contemplativă etc) în căutarea unei stări de neutralizare. Neutralizarea nu e altceva decât liniștea, adică eliberarea definitivă a oricărei tensiuni - repausul conștiinței agitate în sine devenită acum calmă pentru sine. Liniștea care fusese în conștiința empirică lipsa oricărui stimul, deci negație, devine aici afirmație a totalității dintre prezență și absență ca intercondiționate. Atracția conștiinței spre starea de liniște (deci spre negație) e generatoare de acțiune, deci de afirmație. Când atinge liniștea, conștiința neagă orice prezență alogenă, însă e nevoită să conserve totalitatea exteriorității, fiindcă altfel liniștea parțială obținută prin aserțiunea exclusivă a sinelui se transformă imediat în zgomot și plictiseală. Liniștea, e, deci, reconcilierea a două contrarii reductibile la o dihotomie arhetipală: haos v. cosmos. Actul reconcilierii nu poate fi decât afirmativ.

De ce să ne gândim la liniște?

Discursul despre liniște face un deserviciu conceptului, fiindcă orice discurs e ne-liniște. Gândirea liniștii e, de fapt, opțiunea pentru evitarea ei. Pentru a fi în liniște, trebuie să nu te gândești la nimic. În același timp, depărtarea pe care vorbirea despre liniște o face de la starea de liniște pare să fie depărtarea minimală. Vedem, deci, cum liniștea e o calitate (o stare a faptelor) în care cantitatea (depărtarea) e redusă la infinit, pentru a fi resorbită în cele din urmă în anihilare totală. Liniștea e o matrice particulară în care privitorul poate să estimeze paradoxurile infinitului. În starea de liniște rezidă depărtarea care apropie, anihilarea care generează și imposibilul necesar. Despre liniște, deci, este imposibil să nu vorbim, dar e musai să se tacă.

Imagine: Isaac Levitan - „Above the eternal tranquility” (1894); Sursa: Wikiart